

ASPECTE SOCIAL-POLITICE DIN DISTRICTUL LUGOJ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XVIII-LEA

Ibolya Șipoș

Încadrate tipologiei medievale într-o evoluție autonomă a regatului Ungariei, problema districtelor bănățene a reprezentat încă din secolul trecut o preocupare constantă a istoriografiei românești și maghiare, tema fiind cercetată – cu unele excepții¹ – în strânsă legătură cu evoluția instituțiilor feudale din țările române.

Originea districtelor trebuie căutată încă înainte de venirea ungarilor în Transilvania, în vechile structuri obștești ale românilor din secolele VIII-IX. Fără să facă parte din Transilvania voievodală, Banatul și-a consolidat o organizație proprie, în menținerea căreia un rol important l-a avut lupta cnezilor și voievozilor bănățeni. Cronica lui Anonimus, legenda Sfântului Gerard și alte izvoare timpurii mărturisesc pentru veacurile IX-XIII existența unei societăți românești. Conducătorii lor se numeau cnezi și voievozi, așa cum au fost formațiunile politice conduse de Glad și Ahtum. Pe parcursul evoluției istorice, aceste instituții românești, vor fi subminate treptat de către regalitatea maghiară, dar românii au reușit să le conserve până la mijlocul secolului al XVII-lea.

Fără a avea pretenția unei rezolvări definitive a acestei probleme, considerăm că este necesar să explicăm de ce districtele românești s-au bucurat de o largă autonomie administrativă și juridică, mai ales că ele au acoperit în mod compact întreaga regiune muntoasă a provinciei delimitate de Mureș, Tisa, Dunăre și extremitatea vestică a Carpaților Meridionali.

Strădania istoriografiei maghiare a fost să ascundă și să mistifice adevărul istoric despre existența districtelor ca străvechi organizații românești de pe întreg cuprinsul Banatului, și doar forțați de documentul istoric al lui Ladislau al V-lea, au admis numai opt districte ca fiind privilegiate, încercând astfel să minimalizeze pe cât posibil drepturile și autonomia românilor bănățeni. Istoricul maghiar Pesty Frigyes, în monografia sa dedicată districtelor bănățene, considera că aceste teritorii s-au bucurat de o serie de facilități, având în vedere că sudul Ungariei, datorită poziției sale geografice, a trebuit

să asigure apărarea țării în fața coteropirilor străine². Acest lucru a fost recunoscut și de către un alt istoric – Turchanyi Tihamer – când afirma că “românii începând cu secolul al XIV-lea, dar mai cu seamă în secolul al XV-lea, au trăit sub un regim privilegiat, așa numitele districte valahice”³.

Părerile specialiștilor au fost împărțite atunci când au încercat să stabilească vechimea acestor privilegii. Tincu Velia crede că ele ar fi fost câștigate de români, prin lupte sângeroase cu ungurii și prin tratate vechi⁴. Această teorie nu poate fi acceptată deoarece, chiar dacă ar fi existat aceste lupte și românii ar fi ieșit învingători, ei nu ar mai fi avut nevoie să obțină privilegiile de la regii Ungariei, iar dacă ar fi fost înfrânți nu ar mai fi primit nici un fel de drepturi. Gheorghe Vinulescu pune originea acestor privilegii în legătură cu pericolul otomanilor care amenințau Ungaria de la Dunăre⁵. În ce ne privește, credem că pe baza documentelor analizate, asemenea drepturi au putut fi dobândite cel mai devreme în secolul al XIV-lea, când regii Ungariei, fiind constrânși de otomani, au fost nevoiți să asigure o serie de facilități cnezilor, pentru ca aceștia să supravegheze vadurile Dunării și principalele cetăți bănațene.

Reconstituirea și delimitarea districtelor trebuie făcută într-un cadru structural mai larg, numai așa regiunea fiind inclusă în mod firesc în spațiul istorico-geografic al Banatului medieval. Cu toate că, de multe ori separarea lor nu a ridicat probleme deosebite⁶, în cadrul districtului analizat, trasarea coordonatelor geografice, se face cu oarecare greutate, din cauza fluctuațiilor existente în separarea hotarelor, multe sate găsindu-se în secolele următoare pe teritoriul altor districte. Documentele vremii ne dau puține informații despre districtul Lugoj, el fiind amintit mai mult alături de alte districte și de puține ori izolat, astfel separarea suprafeței teritoriale a putut fi făcută doar cu aproximație. Aceasta ar putea fi și o explicație de ce cercetătorii au analizat mai puțin în lucrările lor istoria acestui district⁷.

Districtul se afla așezat pe valea mijlocie a râului Timișel (Bega), având pe tot cuprinsul teritoriului său un relief variat de dealuri și câmpii. Documentele amintesc că pe parcursul secolelor XIV-XVII în district se aflau între 15 și 24 de localități, multe dintre ele păstrându-și până astăzi denumirea, cele mai cunoscute fiind: Biniș, Hezeriș, Ohabița, Oloșag, Jdioara, Tincova etc.⁸.

În partea de nord, Lugojul se învecina cu o serie de districte neprivilegiate, situate pe dealurile Lugojului și pe văile Begheiului și Sărazului: Sudriaș, Jupani, Mănăstur, Fârdea, Făget, Bujor, Margina, Icus și Hodoș. Refuzul românilor din districtele Sudriaș, Mănăstur și Margina de a se supune autorităților comitatense, a determinat dieta ungară în 1518, să anexeze aceste teritorii la comitatul Timiș, cu motivarea că nu sunt nici spre folosul Transilvaniei și nici al Ungariei (“*qui in praesens nec Transilvaniae nec Hungariae deserviunt*”), iar locuitorii acestora sunt mai mult spre paguba și

stricăciunea altor locuitori din țară (*“quia de medio inhabitatorum eorundem districtum plurima damna et pericula il ferentur”*)⁹. Toate aceste districte vor ajunge, la mijlocul secolului al XVI-lea, sub ocupație otomană, prin formarea pașalâcului de Timișoara în anul 1552. În prelungirea sudică a districtului Lugoj se afla districtul Comiatului¹⁰, care a ocupat o mare parte a văii Pogăniciului și se întindea pe o suprafață teritorială de circa 200 kmp. Spre vest, Lugojul se învecina cu districtul Chery (districtus Chery) și Bel. Amândouă se aflau situate între Lugoj și Timișoara. Primului district i-au aparținut, în secolul al XIV-lea, după spusele istoricului Csanki Deszo¹¹, mai multe localități neînsemnate, un fel de sălașe. Importanța acestui district va crește pe măsura ce se vor forma noi sate¹². Districtul Bel este menționat documentar la 1371-1372, când un sat al acestuia dădea șase oameni pentru lucrări la cetatea Orșova¹³.

Pe măsura extinderii autorității comitatului Timiș, aceste districte au fost înglobate de organizarea politică a regalității maghiare. Evoluția comitatului Timiș este strâns legată de cea a Banatului de Severin. La început, comitatul nu avea o întindere prea mare. De abia după încorporarea districtelor românești de pe valea Begheiului și Sărazului, comitatul Timiș a devenit unul foarte întins, înspre vest până la Tisa, înspre sud până la Râul Bârzava și înspre nord până aproape de Mureș. El ocupa văile superioare ale râurilor Timiș, Nera și Cerna, care uneori aparțineau Banatului de Severin. În partea de est, districtul Lugojului, se învecina cu cel al Caransebeșului, suprafața sa confundându-se nu de puține ori cu comitatul Severinului.

Lugojul, capitala districtului, era străbătut de râul Timiș ce parcurge câmpia lugojană de la S la SE, având ca punct final vărsarea în Dunăre. Câmpia Lugojului înaintază către E de-a lungul văilor Timiș și Bega, până la linia ce unește localitățile Constatin Daicoviciu cu Traian Vuia. În această parte (estică), câmpia Lugojului vine în contact cu Munții Poiana Ruscă, Dealurile Lugojului și Depresiunea Făgetului. Spre V, spre câmpia joasă a Timișului, limita urmărește cu aproximație curba de 100 de metri (la E de Recaş și de Sârbova). În S se mărginește cu Câmpia Bârzavei și Dealurile Pogănișului, iar în N cu Câmpia Vingăi. Dealurile Lugojului se desfășoară până spre valea Timișului, care în N și NE se întind până la Valea Glaviței. Aceste dealuri se mențin la altitudinea cuprinsă între 150 și 200 metri.

Prima atestare documentară a districtului datează din anul 1369, când este amintit ca *possessio Lugas* cu prilejul hotărnicirii moșiei aflată în stăpânirea puternicei familii nobiliare Himfy¹⁴. De multe ori se constată o anumită confuzie la diecii din cancelaria regească, când districtele sunt menționate și sub alte denumiri. Este și cazul districtului Lugoj, numele său alternând, pe lângă cel de district cu cel de comitat (*comitatus*) la 1390, de provincie (*provincia*) la 1369, 1391 și 1419 sau chiar cu cel de scaun (*sedes*) la 1470, cei trei termeni definind de fapt aceeași structură teritorială. Această primă mențiune credem că a fost

doar un reper cronologic, din moment ce prima atestare documentară al Lugojuului apare într-un document papal din anul 1334¹⁵.

Năvălirile diferitelor populații migratoare au impus regilor maghiari să se preocupe și de organizarea militară a provinciei. Astfel, la începutul secolului al XIII-lea s-a creat Banatul de Severin, în frunte cu un ban, care avea reședința în cetatea Severinului. Toate districtele bănățene – printre care și Lugojuul – au fost regale, depinzând nemijlocit de autoritatea suveranului. Centrul politico-administrativ și militar al acestor districte se găsea de cele mai multe ori în cetățile regale, acest atribut plasându-le în subordinea directă a regelui, el fiind reprezentat printr-un castelan. Prin urmare, aceste teritorii erau scoase de sub jurisdicția nobilimii, ele fiind la rândul lor obligate să se subordoneze autorității centrale. Așa s-a întâmplat și cu cetatea Lugojuului (*“castrum Lugas”*) al cărui castelan, Nicolae Garai (*“castelanni nostri regis de Lugas”*) este menționat pentru prima dată în 1376¹⁶. În 22 august 1376, regalitatea a donat cetatea Lugojuului, împreună cu Sebeșul și Șoimușul, comiților de Timiș și Cenad, Ștefan și Ladislau Losonczy¹⁷. Cetatea a constituit un eficient mijloc de apărare împotriva oricăror invadatori, fiind expusă mai puțin pericolului, comparativ cu alte cetăți bănățene. Doar așa se poate explica rezistența ei la cele două evenimente care au intervenit în viața politică a provinciei: cucerirea Severinului și a Orșovei de către otomani (în 1522 și respectiv 1524) și ocuparea Timișoarei în 1552. Tot în anul 1376, din porunca regelui Ludovic cel Mare, banul Severinului, Ioan Trentul, străbate hotarele dintre localitățile Mâtnic și Caran pentru a face o nouă delimitare a graniței din cauza conflictelor permanente între Bogdan de Mâtnic și Radu, fiul lui Voinic, de o parte și între locuitorii Caranului pe de altă parte. Conflictul a continuat și în anul 1391¹⁸, când banul Severinului, Nicolae Perenyi, convoca adunarea “nobililor și cnezilor din cele patru districte și provincii, adică din Sebeș, din Lugoju și din Caran și Comiat” (*“nobiles et kenezios districtum et provintiarum quatuor scilicet de Sebes de Lugas, ac de Caran et Komyathi”*), pentru judecarea pricinii între aceleași părți. Ei nu s-au judecat definitiv nici de această dată, din moment ce cnezii și nobilii au depus doar mărturie că acest pământ a aparținut din vechime cnezului Bogdan și fiului său. În urma nemulțumirii orășenilor din Caran, la porunca regelui Sigismund, castelanul cetățenilor de Orșova, Mehadia, Sebeș și Jdioara convoca la 30 mai 1419 în Caran adunarea nobililor și cnezilor din aceleași districte pomenite la 1391 (Caran, Sebeș, Lugoju și Comiat). Și de această dată procesul a fost câștigat de cnezii nobili din Mâtnic¹⁹.

Pe baza documentelor păstrate se pot trage o serie de concluzii interesante asupra situației existente în spațiul bănățean în secolul al XIV-lea. Procesele la care au participat aceleași părți și martori au avut un singur obiect material disputat pe parcursul mai multor decenii, fapt care dovedește insistența lor de a intra în stăpânirea pământului. Într-o vreme în care începeau să se accentueze

diferențierile sociale, aflăm și componența acestor instituții de judecată. Ele erau formate din cnezi și nobili români, iar rolul lor era acela de a se întruni ori de câte ori trebuiau să rezolve problemele comunității locale. Chiar dacă ele se întruneau la cererea banului de Severin sau a vreunui castelan, ele reprezentau veriga de legătură cu puterea centrală, care era nevoită să recunoască realitățile locale de apărare a intereselor românești. Cam în aceeași vreme a proceselor relatate mai sus, avea loc o convocare a altei adunări la sfârșitul anului 1389 sau 1390, care a fost prezidată de banul Severinului, Ioan Kaplai. Aici au participat nobili și oameni de altă stare din “comitatele” Sebeș, Lugoj și Mihald (“*a nobilibus et alterius status hominibus comitatum Sebes, Lugas et Mihald*”), ei fiind nevoiți de această dată să confirme pierderea de către cneazul Dej de Teneșel, a documentelor de proprietate asupra moșiilor Crivina și Patak²⁰. Pe baza acestei mărturii, regele Sigismund de Luxemburg, elibera la 16 martie 1390 actul de reconfirmare a stăpânirii pentru cneazul Petru și frații săi, Halmagiu, Cristofor și Mihail, în acest document fiind amintite și cele trei districte românești²¹.

Începând cu secolul al XV-lea districtul Lugoj este mai bine menționat în documente, fapt care demonstrează că a crescut importanța sa între districtele bănățene. Acest lucru s-a datorat și politicii promovate de o serie de conducători – Iancu de Hunedoara și Matia Corvin – care erau interesați să coopereze cât mai mulți cnezi în lupta antiotomană. Potrivit unui document din anul 1439, localitățile Oloșag și Dragomirești erau așezate “*in tenutis oppidi Lugas et pertinetiis castri Zsidovar*”, iar un an mai târziu “*in provincia et pertinetiis oppido Lugas*”²². În 14 iulie 1442 regele Vladislav I poruncește capitlului din Arad să-i confirme pe cnezii români din districtul Lugoj, Nicolae Turcin de Gamza și Mihai Corneth (“*pro fidelium servitiorum meritis... valachorum kenesiorum districtus Lugas*”) în stăpânirea moșiilor Berzovia, Chehaba și Ohabița. Aceste moșii au fost primite de cei doi cnezi de la Iancu de Hunedoara, care la acea dată era voievod al Transilvaniei și ban de Severin²³.

La 15 iunie 1451, Iancu de Hunedoara poruncește nobililor din cele șapte districte valahice (“*nobilibus viris, iudicibus nobilium septem sedium Valachicalium*”) ca să convoace într-o zi anumită scaunul de judecată în cadrul adunării generale, unde împreună cu vecinii, megieșii și nobilii conprovinciali să cerceteze dacă regele Albert dăruise banului Mihai de Cerna și Nicolae de Bizerea cetatea Drencova, pentru că ei aveau un drept de proprietate asupra localității.

Scaunul de judecată al celor șapte districte era la Caransebeș, iar cu prilejul adunării generale din 13 ianuarie 1452 sunt menționați și 21 de jurați din districtele Almaj, Caransebeș, Lugoj, Mehadia, Caraș, Bârzava și Comiat, care au depus mărturie în favoarea lui Mihai de Cerna și Nicolae de Bizerea²⁴. O altă mențiune a celor opt districte o găsim în diploma regelui Ladislav al V-lea

Postumul, când “*nobilii, cnezii și ceilalți români din aceste districte*”, i-au ales pe nobilii Mihail zis Dej de Temeșel și Ștefan, fiul lui Șisman de Buziaș, să meargă la suveran cu rugămintea de confirmare printr-o diplomă a vechilor libertăți, prerogative și drepturi. La 29 august 1457 regele îndeplinea rugămintea solilor²⁵. Originalul documentului din 1457 nu s-a mai păstrat, conținutul său fiind cunoscut doar datorită reconfirmării privilegiului de către principele Gabriel Bathory în 1609. Documentul recunoștea solidaritatea nobililor și cnezilor români din aceste districte, avantajele fiind acordate de regele Ladislau al V-lea pentru faptele de credință și vitejie dovedite de acești locuitori în apărarea vadurilor Dunării contra deselor incursiuni ale otomanilor. În expunerea de motive, regele mai promitea să mențină pe toți românii, atât pentru prezent cât și pentru viitor, de la cel mai mic până la cel mai mare, în prerogativele, libertățile și drepturile lor. În schimbul înlesnirilor primite, locuitorii de aici nu aveau voie să doneze sate și moșii din cele opt districte, ci numai acelor români cărora li se vor recunoaște merite pentru serviciile lor credincioase.

Regele promitea în continuare să mențină integritatea districtelor prin faptul de a nu le despărți unele de altele și nici de a dona vreunul din ele vreunei persoane. Românilor din aceste districte li se mai recunoștea și o autonomie juridică. Conform diplomei “pe nobilii valahi și pe cnezii din aceste districte nu poate să-i judece decât comitele lor temporar ales, iar dacă nu vor fi mulțumiți cu judecata lui, ei au dreptul să apeleze la rege” (“*Preterea annuimus eisdem Nobilibuss Valachis et Kenezys ut nullus eos iudicet praeter Comitem eorum pro tempore constitutum, cuius iudicio si contenti non fuerint, ad Judicem Curiae Nostrae, et dehinc in nostrae Majestatis personalem presenciam possint et valeant causas eorum provocare*”)²⁶. Totodată se menționa că pentru strângerea unor dări în bani și pentru cheltuielile de judecată nu era voie a se lua calul, șeaua, armele și păsările, iar executarea pedepselor în bani nu se va putea face decât în prezența unui jude al acelor valahi. De asemenea se interzicea românilor și iobagilor să se prezinte și să fie judecați de alte instanțe, iar ultimii o puteau face doar în prezența stăpânilor. Străinii aveau dreptul să introducă acțiune juridică contra nobililor și cnezilor din district doar la “comitele”, iar contra sentințelor date se putea face apel la curtea regală și apoi la rege²⁷. O explicație a faptului că din numeroasele districte românești, doar opt au fost privilegiate, ar putea fi dată de faptul că zona lor, începând cu Lugojul, continuând cu Caransebeș, Comiat, Bârzava, Carașova, Ilidia și Mehadia, rezidă în faptul că aceste districte formau o zonă strategică de apărare în fața invaziei otomane din sud și atunci românii de aici trebuiau cointeresați în apărarea regiunii. Nu întâmplător, viitorul regiment de graniță din perioada stăpânirii habsburgice cuprindea multe din aceste teritorii.

Puținele înscrisuri care s-au păstrat despre acest district nu menționează decât în mică măsură atributele provinciei și tot aceleași informații le deținem și despre conducătorii ei, pentru că puterea o dețineau castelanii cetății Jdioara. Chiar într-un document din 12 ianuarie 1470 se arăta că Iacob Măciș, Ioan More și Vassa, castelani de Jdioara, împreună cu nobilii conprovinciali au alcătuit scaunul de judecată al Lugoșului (*"in sede nostra judiciaria unacum nobilibus provincialibus sedes Lugas"*). În fața lor s-au înfățișat Iacob Marga și fratele său Șandrin Șişman, primul reclamând însușirea unei sume de bani care îi aparținea din venitul cetății de către fratele său. De aceea, castelanii și adunarea districtului decid ca acest Șandrin să-i plătească drept compensație fratelui său o sumă stabilită, iar dacă nu poate, să-i zălogească trei părți din posesiune (din satele Buziaș, Ohaba, Buziașul de Sus) până când Iacob își va recupera banii. Numai că Martin Thewerswk, frate (devălmaș) și cosâncean al acestui Șandrin și stăpân deopotrivă al celor trei părți s-a opus, cerând să plătească el suma de bani lui Iacob și până ce i se vor elibera banii să rămână singur stăpân asupra celor trei părți de posesiuni unde nu voia amestecul unor mâini străine. Acest aranjament a fost acceptat de adunare²⁸.

Autonomia districtului a fost încălcată de regele Matia Corvin printr-un act de donație din 1464, când pentru meritele sale vitejești dăruiește voievodului Ardealului și comitelui secuilor Ioan Pongratz și fratelui acestuia Andrei, paharnic regal, cetatea Jdioara și orașul Lugoș cu teritoriul aparținător acestor ținuturi. Prin actul acesta regele a încălcat drepturile și privilegiile acordate districtelor române de Ladislau al V-lea, căci în virtutea actului din 1457 nu era permis nici unei persoane, nici chiar regelui de a face donații străinilor fără consimțământul universității nobilimii districtuale²⁹. O altă lovitură a primit districtul în 1487 când se stinge fără urmași nobilul Ioan Dobrotă, iar moșia acestuia "Câmpul frumos" (Szépmező), un prediu al districtului, îl donează lui Matia, fiul voievodului Pongratz³⁰. Un document din 12 octombrie 1487 al capitlului arădean, amintește că satul Topșa se afla în districtul Lugoș (*"possessio Thopsafalwa vocata in districtu de Lugas"*) unde stăpânul domeniului Pavel Topșa zis de "Thopsafalwa", în urma unei înțelegeri cu Valentin și Nicolae Sarga, primesc drept de proprietate pentru jumătate din moșia amintită³¹.

Este surprinzător faptul că într-un district atât de important cum era cel al Lugoșului nu se pomeneste măcar numele unui castelan al districtului Lugoș, pentru că în majoritatea altor districte se menționează numele unor asemenea titulari. Dacă nu se amintesc conducători ai districtului, în schimb documentele pomenesc câteva nume de comandanți ai cetății Lugoșului, apărute sub diverse denumiri: *castrum*, *castellum* și *arx*³². Castelanii cetății Lugoșului apar în unele documente când nu se mai face nici o mențiune despre cei ai Jdioarei. Lipsa informațiilor nu ne permite să explicăm de ce castelanii cetății Jdioara au fost conducătorii districtului Lugoș. Una dintre cauze ar fi așezarea strategică a

cetății, situată în apropierea hotarului cu Ardealul sau faptului că regele Matia Corvinul a trecut cetatea Lugojului, din proprietatea regală în cea privată a voievozilor Transilvaniei. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, Jdioara ajunge în stăpânirea familiei Bathoreștilor, iar cetatea începe să aparțină de districtul Caransebeș³³.

Despre nobilimea districtuală ca *universitas nobilium* se amintește în 1419 cu ocazia unui scaun de judecată ținut în orașul Caran de Losonczy Sigismund împreună cu nobilimea districtelor din Caran, Sebeș, Lugoj și Comiat³⁴. O altă pomenire a nobilimii districtuale se face în 1478, când aceștia întăresc sub jurământ că Perlö și suburbia Jdioarei (Varalya) au avut hotare separate³⁵.

Începând cu secolul al XVI-lea nobilimea lugojană reușește să se afirme tot mai mult în fața puterii centrale. De aceea, principii Transilvaniei ca să nu-și piardă influența în regiune au acordat nobilimii mai multe diplome de privilegii, prin care erau răsplătiți pentru serviciile credincioase. În 7 mai 1551 regina Isabela acorda lugojenilor dreptul de a purta ca însemn heraldic lupul, ea adresându-se atunci locuitorilor prin cuvintele "*fidelium nostrorum egregiorum nobilium Valachorum ac totius universitas oppidi Lugas*" ³⁶. Documentul este cea mai bună dovadă că românii reprezentau un element important al orașului și al districtului Lugoj. Prin această diplomă, orașul de pe Timiș a fost ridicat la rangul orașelor celor mai însemnate din Ungaria medievală.

Odată cu înființarea pašalâcului de Buda, în 1541 și transformarea Transilvaniei în principat autonom sub suzeranitate otomană, cresc tot mai mult presiunile militare asupra acestor provincii. Ca urmare a campaniilor militare otomane din anii 1551 și 1552 partea vestică și centrală a Banatului este transformată într-o simplă provincie a Imperiului Otoman. Datorită intervențiilor domnului muntean Mircea Ciobanul se înființează Banatul de Lugoj-Caransebeș, care se alipește principatului Transilvaniei. Noua provincie a fost o marcă de graniță a Transilvaniei, un tampon între eialetul Timișoarei și principat. Încă din 1553 sultanul Suleyman i-a acordat lui Ioan Sigismund districtele Caransebeș și Lugoj, împreună cu tributul de 3000 de galbeni datorat pe același an. Aceste ținuturi erau cedate banului Petru Petrovici în martie 1554 cu titlu de sandjak³⁷.

Succesorul lui Ioan Sigismund a fost Ștefan Bathory, care pentru a zădărnici planurile Habsburgilor de a ocupa țara, oferă în 1571 otomanilor districtele Lugoj și Caransebeș, dar și dublarea tributului către Poartă³⁸. Într-un document din anul 1593 Sigismund Bathory amintește de cetatea și orașul Lugoj, despre care spune că sunt așezate în districtul cu același nume ("*opidum nostrum Lugas, ac castellum in eodem oppido et districtu Lugas*")³⁹.

Domnia lui Mihai Viteazul a reprezentat un nou moment de solidaritate medievală românească, pentru că în cadrul luptelor antiotomane inițiate de voievodul Țării Românești au participat de multe ori și românii din Banat. Credința arătată lui Mihai Viteazul de lugojeni și caransebeșeni de-a lungul

scurtei sale domnii a provocat reacția nobilimii maghiare. În 4 octombrie 1600 cancelarul Ștefan Csaky împreună cu stările principatului Transilvaniei poruncesc nobililor, castelanilor, comiților, juzilor și obștii nobililor din districtul Lugoj, Caransebeș și Hațeg (*"nobilibus dominus castellanis, comitibus, iudicibus et universitati nobilium districtum Lugas, Caransebes et Haczok"*) să strângă și să predea vitele aparținând boierilor, românilor și sârbilor partizani ai lui Mihai Viteazul⁴⁰. Din document reiese că solii trimiși de Ștefan Csaky pentru alungarea lui Mihai din Transilvania nu au putut să îndeplinească porunca, pentru că majoritatea românilor bănățeni erau de partea voievodului român. Dealtfel, numai cele două orașe împreună cu comitatul Hunedoarei i-au rămas credincioase lui Mihai. Acest lucru este subliniat și de către voievod printr-un raport înaintat împăratului Rudolf, unde se menționa că după revolta nobilimii maghiare, aceste regiuni au rămas de partea sa⁴¹. Afirmția lui Mihai poate fi înțeleasă mai ușor, dacă ținem seama de faptul că aici exista o nobilime românească puternică și în ciuda transformărilor petrecute în timp, puterea centrală nu a reușit să modifice în mod substanțial structura etnică și confesională a regiunii. Chiar și la începutul secolului al XVII-lea, identitatea cnezimii și nobilimii districtului Lugoj și Caransebeș a rămas la fel de puternică, ea luptând în continuare pentru păstrarea autonomiei sale obținută încă din veacurile XIV și XV.

La 23 mai 1601, Sigismund a zălogit banului de Lugoj și Caransebeș, Andrei Barcsay și Bârcea Mare (*"Andreaw Barchay de Nagibarchia districtum nostrorum Lugas et Karansebes bani"*) și soției sale Drusiana Bagathy castelul și târgul Lugoj, precum și moșiile Lugojel, Mikefala, Oloșag, Visag, Sacoșu Mare, Sinsersig, Hodoș, Boldur, Sâlha, Valea Lungă și Serked din comitatul Severin pentru suma de 25.000 florini ungurești⁴².

Prin acordarea unor avantaje de ordin material, principele Sigismund Bathory a încercat să sporească rândurile aderenților săi în părțile Caransebeșului și Lugojudului. Împotriva acestor puneri în stăpânire au făcut plângere locuitorii Lugojudului prin notarul orașului Ștefan Lippai de teamă că Andrei Barcsay *"nu i-a păstrat pe aceștia ori nu consimte să-i păstreze și în viitor libertățile, înlesnirile de scutire și îngăduințele lor, care le-au fost date și hărăzite de răposaii principi ai Transilvaniei"*⁴³. Nu știm dacă problema locuitorilor din Lugoj a fost soluționată favorabil de Sigismund, dar deseale solii ale localnicilor la curțile principilor Transilvaniei, ne fac să credem că nici de această dată nu au fost respectate privilegiile obținute de cele opt districte de-a lungul timpului.

În 3 aprilie 1609 se face pentru ultima dată amintire despre nobilimea acestui district, când principele Gabriel Bathory întărește și lărgeste privilegiile recunoscute de Ladislau al V-lea și de regina Isabela. Documentul este adresat *"tuturor nobililor, cnezilor români și celorlalți locuitori ai numitului nostru târg*

Lugoj și sus ziselor opt districte”⁴⁴. Adunarea nobililor districtului Lugoj s-a îngrijit ca acest document să fie înfățișat la 16 octombrie 1609 dietei Transilvaniei (*“in generali congregatione dominorum regnicolarum trium nationum”*), care în urma neapariției nici unui împotrivoritor l-a lăsat în vigoare și l-a ratificat⁴⁵. Dar chiar același principe încălca drepturile locuitorilor din Banat oferindu-i lui Grigore Nemeth orașul și districtul Lugoj⁴⁶. Împotriva acestei puneri în stăpânire au protestat locuitorii lugojeni, în numele membrilor sfatului și al adunării nobililor și celorlalți români și cnezi din târgul și districtul Lugoj⁴⁷, (*“nominibus senatorum ac inhibitorum totiusque Comunitatis et Universitatis nobilium ceteromque Valachorum et Keneziorum oppidi et districtus Lugasiensis”*). Prin urmare adunarea nobililor și cnezilor bănățeni i-a desemnat pe Ioan de Lugoj, Mihail Diacul, Martin Băniaș și Gheorghe Radu să meargă la Alba-Iulia pentru a arăta principelui cele două documente referitoare la recunoașterea privilegiilor românești din anii 1457 și 1551, cerând totodată transcrierea și confirmarea lor.

Tot pe vremea principelui Gabriel Bathory s-a restrâns autonomia financiară pentru districtele bănățene, atunci când dieta din Cluj, la 27 septembrie 1615 declara Lugojul și Caransebeșul ca domenii ale fiscului⁴⁸.

Schimbările petrecute în Banat la jumătatea secolului al XVII-lea i-au determinat pe principii Transilvaniei să ia o serie de măsuri pentru stabilirea și întreținerea aici fără eforturi financiare și militare deosebite a unor forțe armate capabile să apere hotarele Ardealului. De aceea Gh. Rakoczy al II-lea considerând că Lugojul este expus destul de des atacurilor otomane și că cetatea de aici nu este destul de bine întărită, la cererea banului de Lugoj-Caransebeș, Acațiu Barcsay acorda la 29 septembrie 1654 scutiri de obligații și dări pentru toți iobagii lugojeni în schimbul participării la o serie de servicii militare. În document se mai preciza caracterul militar al noii provincii, iar datorită noului ei statut, locuitorii de aici sunt subordonați direct banului și principelui care obținea astfel și un drept de judecată asupra lor. Erau obligați la aceste servicii localnicii și toți locuitorii care doreau să se stabilească la Lugoj⁴⁹.

Cu toate că sistemul de relații feudale s-a menținut, starea de nesiguranță a zonei a determinat nobilimea să accepte pentru moment situația nou creată. Lipsa unei autorități statale unanim recunoscute și disputele dintre marii feudali au permis nobililor să găsească noi căi pentru eludarea măsurilor luate de principe. Dornici să-și păstreze forța de muncă, nobilimea Transilvaniei nu a acceptat privilegiul din 1654 în forma propusă de Rakoczy și cu prilejul dietei de la Cluj din 27 februarie 1655, au hotărât că nu se pot bucura de aceste drepturi decât locuitorii stabiliți din vechime la Lugoj, fiind excluși astfel iobagii care s-ar fi refugiat aici⁵⁰. Modificările de structură apărute în Transilvania prin formarea pașalâcului de Timișoara, pe fondul continuării rivalității otomano-habsburge, explică de ce noul privilegiu dat de Rakoczy în 1654 diferă mult de

cele ale predecesorilor săi, pentru că a avut drept rezultat diminuarea autonomiei provinciei și pierderea unor facilități obținute de locuitorii bănățeni încă de pe vremea lui Ladislau al V-lea.

Cum lipsa informațiilor scrise nu ne-a permis să facem, o reconstituire, mai exactă a organizării interne a districtului, o serie de alte documente cu caracter judiciar, care fac amintire despre Lugoj, ne-au îngăduit în schimb să cunoaștem mai bine organizarea sa judecătorească.

Districtele privilegiate din Banat aveau scaune de judecată proprii, ele fiind prezidate de cnezi, voievozi și fruntași românilor autohtoni. Scaunul de judecată al mai multor districte bănățene era condus de vreun castelan sau chiar de banul Severinului, așa cum s-a întâmplat de mai multe ori în secolele al XIV-lea și XV-lea. În problemele mai importante se constituia un scaun de judecată central, pentru toate cele 7-8 districte, care se întrunea de cele mai multe ori la Caransebeș. Banii de Severin, apoi cei de Lugoj-Caransebeș, au fost socotiți în rândul dregătorilor de frunte ai regatului feudal maghiar și în această calitate, au reprezentat, în numele regelui, autoritatea supremă asupra celor opt districte românești. În planurile conducătorilor Transilvaniei, după 1541, banii de Lugoj-Caransebeș trebuiau să vegheze în ținuturile aflate sub jurisdicția lor la împlinirea voinței princiare, la păzirea de dușmani a teritoriului pe care-l controlau, dar și să joace roluri de buni observatori sau intermediari în relațiile dintre Poartă și Ardeal. Procedura de judecată se făcea după dreptul cutumiar românesc, care era extins și la alte districte privilegiate din SE Banatului. Documentele amintesc de câteva ori și de nobilimea din districtul Lugoj, care se judeca mai ales pentru împărțiri de moșii, moșteniri, ieșiri din indiviziune, vânzări-cumpărări etc. Mulți dintre ei erau nobili români și purtau nume românești, o dovadă clară a perpetuării tradiției și autonomiei pentru locuitorii din acest district. În acest sens opt nobili români din districtele Lugoj și Caransebeș judecă după vechiul drept românesc, la Lipova în 4 decembrie 1534 pe Petru Racoviță și Gheorghe Vrabie, care nu se înțelegeau asupra cetății Bocșa. Ca urmare a hotărârilor luate de arbitri, cei doi ajung la un acord care prevedea orice excludere reciprocă pe viitor asupra stăpânirii cetății Bocșa⁵¹. În iulie 1546, Martin Luca judele Lugoșului și cetățenii jurați de acolo scriau castelanilor (Gheorghe Peica și Gabriel Gârliște) și comunității nobililor din districtul Caransebeș, că Matei Radovan, jurat și Ilie Varga, concetățean al lor din Lugoj, la cererea lui Grigore Voievod din Caransebeș, au mărturisit în același fel că nobilul Francisc Fodor și Gheorghe Moise au venit la ei și i-au rugat să meargă la Grigore Voievod pentru a-l determina să nu accepte o împărțire de bunuri făcută cu jurământ în catedrala din Alba-Iulia⁵². Dintr-un alt document, aflăm mai lămurit că Grigore și Gheorghe Voievod erau în proces cu Francisc Fodor pentru moșiile Domașnea și Cornereva și că joi, 13 ianuarie 1547 castelanii și judele nobililor, în adunarea nobililor districtului Caransebeș au

judecat această pricină, dar că părțile nemulțumite au făcut apel la Petru Petrovici comite de Timiș și căpitan general al părților inferioare ale regatului⁵³. Același scaun de judecată de la Caransebeș, întrunit pe 26 ianuarie 1548⁵⁴ dovedește faptul că și Gheorghe Moise era în conflict cu Grigore Voievod din Lugoj și că între aceștia după cum declara cel dintâi nu avusese loc nici o împăcare în legătură cu împărțirea unor moșii.

Sărăcia informațiilor documentare nu ne permite însă cunoașterea mai detaliată a realităților sociale ale districtului, nici a gradului de aservire a păturii inferioare (care apare sub numele de "iobagi" conform privilegiului din 1654) și nici reconstituirea raporturilor care vor fi existat în interiorul feudalității locale, între familiile cneziale. Cert este faptul că alături de nobili, iobagii și cnezii reprezentau o realitate socială a districtului. Faptul ne este dezvăluit de lista din anii 1371-1372 a lucrătorilor trimiși la construirea șanțului cetății Orșova, listă în care figurează atât oameni trimiși de cnezii districtelor Sebeș, Belinț, Hodoș, Lugoj, Caran și Chery, cât și ai unor nobili de origine românească din familiile Danfi și Nexfi⁵⁵. Alte informații despre locuitorii districtului le avem dintr-o serie de relatări ale unor călători străini care au trecut prin Lugoj în secolul al XVI-lea. Antonio Possevino, într-o lucrare din 1583 amintește, printre altele că *provincia Banatului era condusă de un ban care "se numește ban de Lugoj, după o localitate numită Lugoj unde își are reședința, și el ține din porunca principelui un număr mare de oșteni, cam până la cifra de 3.000 și mai buni decât în orice altă cetate"*⁵⁶. Un an mai târziu G.P. Campani, vorbind despre doi nobili români din Lugoj și Caransebeș spune că cele două localități cu regiunile din jur formau o "provincie românească"⁵⁷.

Aceste două exemplificări ne permit să înțelegem mai bine de ce românii, în ciuda excluderii din stări și a instabilității regiunii, din cauza frecvențelor incursiuni otomane, au reușit să reprezinte un factor de solidaritate românească cunoscut din punct de vedere administrativ prin prezența districtelor privilegiate.

Odată cu schimbările politice din zonă, singurele districte rămase – Lugoj și Caransebeș – devin tot mai expuse atacurilor turcești. De altfel, în 1658 banul Acațiu Barcsay, în schimbul confirmării sale ca principe al Transilvaniei, le-a predat otomanilor, făcând să dispară orice urmă de autonomie pentru românii bănățeni.

Ocuparea Banatului de către trupele habsburgice (1716) a pus capăt administrației otomane, fiind astfel înlocuite formele de organizare specifice lumii islamice.

Imperiul habsburgic a optat în cazul Banatului în favoarea unei structuri administrative și instituționale aparte, păstrând vechea formă de organizare medievală a districtelor, în cadrul căreia districtul Lugoj va ocupa și în secolul al XVIII-lea un loc important.

¹Pesty Frigyes, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*, Budapest, 1876.

²*Ibidem*, pag. 3: "Partea sud-estică a Ungariei (adică Banatul – s.n.) a prezentat multe instituții... care au fost necunoscute în alte părți și care în secolele mai vechi au pretins o hartă mai specială și un capitol deosebit în istoria constituției".

³Turchányi Tihamér, *Krassó – Szörény megyte története az ősidőktől a régi Krassó megye megszűnéseig* (1490), Lugoj, 1906, pag. 3, "... hogy az oláhság... különösen a XV. Században különleges kiváltságos jogi viszonyok között élt itt, az ugynevezeti oláh kerületekben".

⁴Nicolae Tincu Velia, *Istoria bisericească politico-națională a românilor*, Sibiu, 1865, pag. 250-251.

⁵Gheorghe Vinulescu, *Privilegiile românilor din cele opt districte bănățene*, în *Fraților Alexandru și Ion I. Lepădatu la împlinirea vârstei de 60 de ani*, București, 1936, pag. 869-876.

⁶F. Binder, *Localizarea districtului român bănățean Cuiesti, o veche organizație a populației băștinașe*, în *AIIC*, VII, 1964, pag. 321-326; M. Bizerea, C. Rudeanu, *Considerații istorico-geografice asupra districtului autonom al Caransebeșului în evul mediu*, în *SIB*, I, 1969, pag. 7-15; Al. Horvath, *Contribuții la delimitarea administrativă și juridică a districtelor Sebeș și Caran*, în *SiComC*, II, 1977, pag. 403-404; V. Achim, *Districtul Comiat. Contribuție la geografia istorică a Banatului în evul mediu*, Lugoj, 1941, pag. 1-41; D. Țicu, *Banatul montan în evul mediu*, Timișoara, 1998, pag. 417-427.

⁷Informații izolate despre district găsim la P. Frigyes, *op. cit.*, pag. 15; P. Dragalina, *Din istoria Banatului de Severin*, vol. I, Caransebeș, 1899, pag. 119; I. Vuia, *Districtus Valachorum. Cercuri românești bănățene*, Timișoara, 1930, pag. 28; T. Simu, *op. cit.*, pag. 33 Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1989, pag. 47.

⁸V. Meruțiu, *Județele din Ardeal și din Maramureș până la Banat*, Cluj, 1929, pag. 171.

⁹P. Frigyes, *op. cit.*, pag. 20-21.

¹⁰V. Achim, *op. cit.*, pag. 247.

¹¹D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, vol. II, Budapest, 1894, pag. 11.

¹²B. Milleker, *Délmagyarország történelmi földrajza*, Timișoara, 1914, pag. 149.

¹³T. Orvay, F. Pesty, *Oklevelek Temesvármegye és Temesvár város történetéhez*, vol. I, Pozson, 1894, pag. 333.

¹⁴F. Pesty, *Krassó vármegye története*, vol. II/1, Budapest, 1884, pag. 316.

¹⁵*Documente privind istoria României*, vol. II (1331-1340), București, 1954, pag. 227.

¹⁶*Ibidem*.

¹⁷*Ibidem*.

¹⁸E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, I/2, București, 1887, pag. 340-341 (în continuare *Documente...*).

¹⁹*Ibidem*, pag. 508-511.

²⁰*Ibidem*, pag. 331-332.

²¹C. Feneșan, *Districtul românesc Mehadia la sfârșitul secolului al XIV-lea*, în *Banatica*, VI, 1979, pag. 268-269; P. Dragalina, *op. cit.*, pag. 104.

²²F. Pesty, *op. cit.*, pag. 406. Potrivit unui document din anul 1439 localitățile Oloșag și Dragomirești erau așezate "in tenutis oppidi Lugas et pertinentiis castri Zsidovar", iar un an mai târziu "in provincia et pertinentiis oppidi Lugas".

²³Idem, *A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek*, Budapest, 1876, pag. 15.

²⁴E. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. II/2, pag. 11-13.

²⁵*Ibidem*, pag. 92-93.

²⁶Gh. Ciulei, *Autoritatea juridică a românilor din Banat în evul mediu*, în *Banatica*, VI, 1979, pag. 286.

²⁷P. Dragalina, *op. cit.*, vol. II, pag. 122.

- ²⁸E. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. II/2, pag. 197-198.
- ²⁹P. Dragalina, *op. cit.*, pag. 120; F. Pesty, *op. cit.*, pag. 15; Idem, *Krasső vármegye története*, vol. II/1, pag. 408.
- ³⁰P. Dragalina, *op. cit.*, pag. 120.
- ³¹C. Feneșan, *Documente medievale bănățene*, Timișoara, 1981, pag. 48.
- ³²P. Dragalina, *op. cit.*, pag. 121. La 1529 este menționat Petru Tincova "castellanus castri Lugas"; la 1591 Ioan Baboș, "vicecastellanus arcis Lugas"; la 1597 Ioan Szepesi "provisor arcis".
- ³³F. Pesty, *A Szőreny vármegyei hajdani oláh kerületek*, Budapesta, 1876, pag. 17.
- ³⁴*Ibidem*.
- ³⁵*Ibidem*.
- ³⁶E. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. II/4, pag. 547-548.
- ³⁷Cristina Feneșan, *Constituirea principatului autonom al Transilvaniei*, București, 1997, pag. 157; I. Șipoș, *Rolul banului de Caransebeș-Lugoj Petru Petrovici în cadrul luptelor interne din Transilvania de la mijlocul secolului al XVI-lea*, în *AnB-SN*, V, 1997, pag. 228.
- ³⁸I. Boroș, *Repertoriul istoric despre orașul Lugoj și districtul respectiv vechiul județ al Carașului din anul 1332-1851*, manuscris, lucrare netipărită, colecția muzeului, pag. 11.
- ³⁹P. Dragalina, *op. cit.*, pag. 123; F. Pesty, *Krasső vármegye története*, vol. II/1, pag. 407.
- ⁴⁰Costin Feneșan, *op. cit.*, pag. 120.
- ⁴¹F. Pesty, *A Szőreny bánság és Szőreny vármegye története*, vol. III, Budapesta, 1878, pag. 146.
- ⁴²C. Feneșan, *op. cit.*, p. 121.
- ⁴³*Ibidem*, pag. 124.
- ⁴⁴F. Pesty, *Krasső vármegye története*, vol. IV, Budapesta 1883, pag. 251-254; A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. VIII, București, 1936, pag. 59-65.
- ⁴⁵A. Veress, *op. cit.*, pag. 65.
- ⁴⁶I. Vuia, *op. cit.*, pag. 16-17.
- ⁴⁷*Ibidem*.
- ⁴⁸F. Pesty, *op. cit.*, vol. II/1, pag. 408; Idem, *A Szőreny vármegye hajdani oláh kerületek*, Budapesta, 1876, pag. 18.
- ⁴⁹Idem, *Krasső vármegye története*, vol. IV, pag. 348-351.
- ⁵⁰Idem, *A Szőreny vármegye hajdani oláh kerületek*, Budapesta, 1876, pag. 18.
- ⁵¹E. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. II/4, pag. 63-64.
- ⁵²*Ibidem*, pag. 368-371.
- ⁵³*Ibidem*, pag. 391-394.
- ⁵⁴*Ibidem*, pag. 408-410.
- ⁵⁵*Documenta Romaniae Historica*, Seria D, *Relațiile între Țările Române*, I, București, 1977, pag. 100-102.
- ⁵⁶*Călători străini despre țările române*, vol. II., București, 1970, pag. 557.
- ⁵⁷*Ibidem*, vol. III, pag. 78.

ANEXĂ

Registrul aşezărilor din districtul Lugoj

AGRIŞ – aşezare dispărută, pe lângă Hezeriş. În a doua jumătatea secolului al XVI-lea, între Francisc Zăgan şi Emeric Szenthe s-a încheiat o înţelegere potrivit căreia primul îi ceda lui Emeric Szenthe prediile Budafolt, Agriş şi Campony aflate în comitatul Severin şi districtul Lugoj. Aceste predii au fost zălogite lugojenilor în schimbul unor sume importante de bani. Francisc Zăgan va depune de acum înainte toate eforturile pe lângă principele Transilvaniei ca să reentre în posesia prediilor zălogite lui Emeric Szenthe. (Pesty, *Krassó*, II/1, p. 5). Emeric Tuarini în anul 1590 donează jumătate din predium lui Ioan Ruszkai, Pavel şi Szenthe. (*Ibidem*) Etimologia aşezării provine fie din fitonimul agriş, fie din numele maghiar *eges* = "pădure de arini" (V. Ioniţă, *Nume de locuri din Banat*, Timişoara, 1982, p. 182). Iorgu Iordan susţine prima variantă, fiind reticent faţă de cei care cred în etimologia maghiară (I. Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963, p. 50).

BARTAFALWA – aşezare dispărută, situată între Lugoj şi Jdioara (D. Csanki, *op. cit.*, vol. II, p. 25). Voievodul Ioan de Hunedoara dăruia în 1447 lui Ladislau şi Dej Temeşel, fiii lui Petru, jumătate din localitatea Barthafalwa, cealaltă jumătate aflându-se în posesia lui Mathias Bartha. (Pesty, *Krassó*, II/1, p. 26).

BINIŞ – este menţionat în documente în apropierea hotarului satului Hezeriş. Regele Matia în 11 mai 1480 dăruieşte banului de Severin Francisc Haraszti satele Budinţ, Zele, Hezeriş, Binişul de Jos şi Binişul de Sus din districtul Lugoj şi comitatul Timiş. (Pesty, *Krassó*, III, p. 455). Mai târziu Francisc Haraszti încheie un act de succesiune cu Grigore Haraszti şi cu fiul său Emeric, potrivit căruia cel care supravieţuieşte celeilalte părţi va intra şi în posesia pământurilor sale. Această înţelegere a fost întărită şi de regele Matia în 5 august 1488 (Pesty, *Krassó*, III, p. 463), dar ea nu va intra niciodată în vigoare, pentru că în 16 octombrie 1510, comitele de Arad Francisc Haraszti acorda drept de proprietate fiicelor sale Ana şi Ecaterina asupra castelului Sălha şi moşiilor Hoszupatak, Binişul de Jos şi de Sus, Hezeriş şi Serked, din districtul Lugoj (Pesty, *Krassó*, III p. 487). În anul 1518, Fancisc Haraszti vindea în schimbul a 25.000 de forinţi toate proprietăţile sale din comitatele Timiş, Arad, Fejer, Pesta, Poszegă şi districtul Lugoj, lui Sigismund Leva şi Mihai Paksi (Pesty, *Krassó*, II/1, p. 49). Din districtul Lugoj au fost vândute celor doi castelani Sălha, Hoszupatak, Binişul de Jos şi de Sus, Hezeriş şi Serked. Potrivit documentului din 30 mai 1560 aflăm că Ioan Păstoi şi Ioan Ghimeş se judecă pentru părţile de moşie care au aparţinut lui Francisc Haraszti din satele Binişul de Jos şi de Sus (Pesty, *Krassó*, IV, p. 79). În 1650 dieta din Ardeal declara printre altele, că Binişul, Sălha, Lugojul, Valea Lungă etc. sunt domenii ale fiscului (Pesty, *Krassó*, IV, p. 347).

BUDAFOLT – aşezare dispărută, situată în apropiere de Jdioara. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea era amintit proprietar Emeric Szenthe. Emeric Tuarini în anul 1590 donează jumătate din predie lui Ioan Ruszkai, Pavel şi Szenthe (Pesty, *Krassó*, II/1, p. 5).

CAMPONY – aşezare dispărută, nelocalizată. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, Emeric Tuarini donează jumătate din predia Campony lui Ioan Ruszkai, Pavel şi Szenthe (Pesty, *Krassó*, II/1, p. 5).

DRAGOMIREŞTI – aşezare aflată în sudul districtului, în apropierea localităţilor Ştiuca şi Zgribeşti. Capitlul din Arad dovedeşte în 18 mai 1439 printr-un document, că Cosma Oloşag şi fiul său Mihai donează lui Bogdan şi Mihai Mătnic, fiii lui Farcaş, satele Oloşag şi Dragomireşti, aflate în districtul Lugoj ("*in tenuti oppidi Lugas*") şi în ținuturile aparţinătoare cetăţii Jdioara (Pesty, *Krassó*, III, p. 367). În 20 aprilie 1440 Mihai Oloşag şi fiii lui Mihai Farcaş au protestat în faţa capitlului din Arad pentru ca regele Albert şi regina Elisabeta să nu dăruiască satele Oloşag şi Dragomireşti lui Zyn Filip (*Ibidem*, p. 372). În 16 mai 1542, regina Isabela dă poruncă ca Andrei şi Petru Boşoran să fie puşi în posesia satului Dragomeresth aflat "*în teritoriul oraşului Lugoj*" ("*in territorio civitatis nostrae Lugas in valle Dragomeresth*") (Pesty, *Krassó*, IV, p. 30). Principele Ştefan Bathory în 9 iunie 1573 lasă castelanului de Caransebeş, Mihai Dogan de Dragomireşti şi nobililor Ioan Sebesy, Ştefan Sebesy de Lugoj, Petru Moses de Sebeş, Mihai, Ioan, Nicolae şi Petru Mona de Berzava, Gaşpar Chebiţa de Berzava şi Francisc Modlina de Lugoj ca Balasfi să fie

pus în posesia satelor Nevrincea și Vâlcești (*Ibidem*, p. 92). Pe 30 ianuarie 1585 Baștazar Tivodar, Vaida Bonifaciu din Caransebeș, Ioan Desy din Lugoj și Nicolae Dogan de Dragomirești se opun ca iobagii lui Ștefan Apafi, aflați pe domeniul Jdioarei, să fie spânzurați în Dragomirești (*Ibidem*, p. 113). În 1591 Martin Laczuga din Sâlha cedează jumătate din moșia Dragomirești și prediile Dumbrăvița, Ohaba și Corbul, aflate în comitatul Severin și districtul Caransebeș, diacului Martin Ilosvay și soției sale Ileana pentru suma de 600 de florini ungurești (Pesty, *Krassö*, II/1, p. 121). În 1593 capitulul din Arad amintește că Dragomireștiul aparține în părți egale lui Petru Desy și fiului său (*Ibidem*), dar deja în registrele dietei Transilvaniei pe anul 1650, Dragomireștiul figurează ca fiind domeniu al fiscului (*Ibidem*).

Numele satului derivă de la un antroponim, probabil Dragomir (V. Ioniță, *op. cit.*, p. 213).

GĂVOJDIA – așezare aflată la sud-est de Lugoj. Numele de Găvojdia provine din numele maghiar de Kovesd (Pesty, *Krassö*, II/1, p. 177). În 1447 apare menționată sub numele de Felső Kwesd, Alsó Kwesd, în 1495 sub numele de Gawosdya, în 1548 Găvojdia alias Kewesdh, iar în 1639 sub numele de Guasdia (*Ibidem*). Cea mai veche atestare documentară a satului este de la mijlocului secolului al XV-lea. În 1447 Iancu de Hunedoara dăruiește lui Ioan de Temeșel și Ladislau jumătate din moșia Găvojdia de Jos și Găvojdia de Sus, cealaltă jumătate aflându-se în posesia fiilor lui Dionisie Dej, Petru și Ioan (*Ibidem*). În 19 noiembrie 1495 David Desy și frații săi dau în zălog o parte din satul Gedefalva lui Luca și Bujor pentru suma de 40 de forinți pentru a-și putea reîntregi moșia Găvojdia (Pesty, *Krassö*, III, p. 470). Satul Găvojdia a reprezentat una dintre cele mai mari moșii ale marchizului Gheorghe de Brandenburg, în anii 1514-1516 existând aici 10 iobagi. Regele Ioan îl lasă pe banul de Severin în 4 februarie 1536, din cauza plângerilor depuse de Nicolae Gârliște și Andrei Bizerea, să restabilească dreptatea în urma faptului că lugojenii au ocupat abuziv pământ din hotarul satului Găvojdia, care atunci făcea parte din districtul Caransebeș (Pesty, *Krassö*, IV, p. 21).

GEDEFALVA – așezare dispărută, aflată în apropiere de satul Găvojdia. Iancu de Hunedoara dăruia în 1447 lui Ladislau și Dej Temeșel jumătate din moșia Gedefalva, cealaltă parte aflându-se în posesia lui Gyarfás Gedefalva (Pesty, *Krassö*, II/1, p. 182). Capitulul arădean confirmă printr-un document din 19 noiembrie 1495 că David Desy și frații săi Cristofor, Gheorghe și Mihai au dat în zălog pentru 40 de galbeni moșia Geodefalwa, pentru a-și reîntregi moșia Găvojdia (Idem, *Krassö*, III, p. 470).

GIDEȘT – așezare dispărută, aflată în hotarul orașului Lugoj. Ioana Magdalena Luca și Martin Luca în 7 decembrie 1581 dau în zălog moșiile Hezeriș și Gideșt pentru 130 de forinți lui Francisc Modlina (Idem, *Krassö*, IV, p. 105). În 3 iunie 1586 Sigismund Bathory dă poruncă capitlului din Alba-Iulia să-l introducă pe administratorul moșilor sale Grigore Somlyai în posesia satelor Hezeriș și Gideșt, pe motiv că Francisc Modlina a murit fără urmași (*Ibidem*, p. 118). Împotriva acestei puneri în posesie s-a ridicat proprietarul de drept, Martin Luca, pe motiv că el avea dreptul să moștenească aceste sate, în temeiul actului de zălogire făcut de Francisc Modlina.

HEZERIȘ – așezare aflată la nord de Lugoj. Numele acestei localități este adesea schimbat în Egreș, Heghereș, Megyereș, Heteriș (Idem, *Krassö*, II/1, p. 211). În 1401 apare sub numele de Hegeres, Egrış în anul 1723 (I.D. Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, 1967, p. 288-289), Igrış, Egres, Egris (*Ibidem*, p. 305).

Prima atestare documentară a localității este din 1 aprilie 1401, când este amintit Vasky Ladislau de Hezeriș, care este reprezentantul regelui în procesul avut de Ștefan Himfy (Pesty, *Krassö*, III, p. 239). Regele Matia în 12 decembrie 1479 dăruiește lui Francisc Haraszi, ban de Sevri, în districtul Lugoj și comitatul Timiș așezările Zela, Binișul de Jos și Binișul de Sus (*Ibidem*, p. 453). Francisc Haraszi în 5 august 1488 îl declară pe fratele său Grigore coproprietar asupra cetății Sâlha și localităților Hezeriș, Binișul de Sus și de Jos și Serked din districtul Lugoj (*Ibidem*, p. 463), iar în 14 octombrie 1510 acordă fiicelor sale Ana și Ecaterina un drept de proprietate pentru moșiile Sâlha, Valea Lungă, Hezeriș și Serked (*Ibidem*, p. 487). Regele Ioan Zapolya din cauza necredinței lui Gașpar și Ladislau Paksi dăruiește pe 29 decembrie 1529 lui Petru Tincova, castelan de Lugoj, judecătorului Luca Demeter și fiului său Martin, satul Hezeriș din districtul Lugoj (Idem, *Krassö*, IV, p. 8). Din cauza conflictelor interne, ei nu au reușit să intre în posesia moșiei timp de un an de zile și de aceea ei se adresează regelui cu rugămintea ca dreptul lor de proprietate să fie

prelungit. Ioan Zapolya pe 30 noiembrie 1534 reînnoiește dania făcută, cu condiția ca părțile să intre în posesia Hezerişului până la sfârșitul anului (*Ibidem*, p. 15). Capitlul din Arad pe 29 decembrie 1534 confirma intrarea în posesie a lui Petru Tincova, Luca Demeter și a fiilor săi Martin și Ioan (Idem, *Krassö*, II/1, p. 213), iar pe 13 ianuarie 1535, îl anunță pe rege că au fost îndeplinite condițiile cerute de solicitanți (Idem, *Krassö*, IV, p. 18). Un document din 30 mai 1560 dovedește că Ioan Păstoi și Ioan Forgaci se judecă pentru bunurile care au aparținut familiei Haraszti din satul Hezeriş (*Ibidem*, p. 79). În testamentul său din 8 februarie 1567 Ioan Luca Lugasi, căpitan al cetății Muncaci, declara că regele Ioan Sigismund - înainte de sosirea sa în țară - a dat în zălogire moșia Hezeriş din districtul Lugoș lui Ioan Luca și fratelui său, Petru Tincova contra sumei de 190 de forinți (*Ibidem*, p. 87). În anul următor, regele Ioan Sigismund hotăra ca Luca Gașpar, Farcaș și Marton, care aveau în coproprietate moșia Hezeriş, împreună cu Gașpar Tincova, o vor împărți între ei în cote egale, cu condiția ca partea ultimului să fie dată în arendă (Idem, *Krassö*, II/1, p. 213).

KULBOEST – așezare dispărută, aflată în apropiere de Lugoș. A fost înainte de 1479 moșia lui Gheorghe Sugar. Tot pe 12 decembrie 1479 regele Matia dăruiește lui Francisc Haraszti, ban de Severin, așezările Serked, Kwlduest, Budiș, Zela, Benedekest, Hezeriş și Biniș (Idem, *Krassö*, III, p. 453). La 30 mai 1560 Ioan Păstoi și Ioan Forgacs se judecă pentru părțile de moșie, care au aparținut lui Francisc Haraszti, printre acestea aflându-se și satele Kuldofalva și Kulboest (Idem, *Krassö*, IV, p. 79).

KULDOLFALVA – așezare dispărută aflată în apropiere de Lugoș. După părerea istoricului Pesty Frigyes denumirea satului provine de la numele unei persoane. În 8 februarie 1567 Ioan Luca în testamentul său (*Ibidem*, p. 87) amintește de un datornic pe nume Jaxa Coldo, de la care ar fi provenit și numele satului (Idem, *Krassö*, II/1, p. 5). Pentru istoricul așezării vezi localitatea Kulboest.

NEVRINCEA – așezare situată la nord de Lugoș, în apropierea localităților Păru și Cliciova. Deja la 11 mai 1480 este amintit un apropiat al regelui Matia, Ștefan Cherbych de Nevrincea, care-l introduce în posesia moșiei pe Francisc Haraszti (Idem, *Krassö*, III, p. 454). La 28 octombrie 1494 este amintit ca și familiar al lui Francisc Haraszti, Francisc Fodor de Nevrincha, care se opune în numele lui ca Matia Pongratz să intre în posesia moșiei Bankfalva (*Ibidem*, p. 469). După un document de la Ștefan Bathory, caransebeșeanul Mihai Fodor vindea diacului Mihai Balasfy, pentru suma de 65 de forinți partea de moșie pe care primul o posedă în Nevrincea și Velcești, dar împotriva acestei împrumutării s-a opus Modlina Menyhart, în numele lui Mihai Fodor și Ioan Desy (Idem, *Krassö*, II/2, p. 68).

OHABIȚA – situată la nord-vest de Lugoș, fiind învecinată cu localitățile Jabăr, Ficătar, Boldur și Belinț. Astăzi este denumită Ohaba-Forgaci, iar în secolul al XV-lea mai este cunoscută și sub numele de Ceh-Ohaba. La porunca regelui Vladislav în 6 iulie 1442 capitlul din Arad îl împrumutărește cu moșiile Ceh-Ohaba și Ohabița pe Nicolae Turcin de Gamza și Nicolae Corneth (Idem, *Krassö*, III, p. 383). Mihai Vâlcă și Gașpar Menyhar în 18 iulie 1544 vindeau familiei Șimon din Caransebeș 11 sate din districtul Caransebeș, printre acestea aflându-se Zorlenț, Ohabița, Glod etc. (Idem, *Krassö*, IV, p. 34). În 2 ianuarie 1589 Francisc Mătnic se plânge în fața banului că Farcaș Mătnic în apropierea hotarului satului Zakos a ocupat un teritoriu numit Ohabița, care dorea să-i fie înapoiat (*Ibidem*, p. 125). Doi ani mai târziu (1591) Sigismund Bathory, lui Petru și Ioan Șimon le dăruia în comitatul Severinului și districtul Caransebeș, satele Zorlențul Mare, Gamza, Pokalpaták, Sălha și Ohabița (Idem, *Krassö*, II/2, p. 80).

OLOȘAG – așezare situată la nord-vest de Lugoș, pe ambele părți ale pârâului Ciornabora. Judecătorul Ioan Orszagh Guthi în 1437 îl anunța pe Nicolae Himfy din Egerszeg, că averea lui Gheorghe Bagameri aflată pe moșia sa din comuna Barefalva, după plata teragiului a mutat-o în comuna Oloșag (*Ibidem*, p. 82).

Pe baza unui document al capitlului din Arad aflăm că în 18 mai 1439 Mihai Oloșag și fiul său Cozma, în numele tuturor neamurilor dăruiesc fiilor lui Farcaș Mătnic, Bogdan și Mihai satele Oloșag și Dragomirești cu precizarea că aceia care nu vor recunoaște această donație vor plăti o amendă de 200 de forinți (Idem, *Krassö*, III, p. 367). La această dată cele două sate se aflau situate "în districtul Lugoș" ("in tenetis oppidi Lugas") aparținând de cetatea Jdioara. În anul următor (20 aprilie 1440), judecătorul Andrei Kiss în fața capitlului din Cenad, împreună cu fiii lui Farcaș

Mătnic, Bogdan și Mihai, cu Oloșag Mihai și fiul său Cozma, se opuneau ca regele Albert și regina Elisabeta să dăruiască satele Oloșag (Orsagh) și Dragomirești lui Filip Zyn, pentru că acestea aparțin cu drepturi depline lui Mihai și Bogdan Mătnic și lui Mihai Oloșag (*Ibidem*, p. 372). Într-un document emis de principele Transilvaniei Sigismund Bathory pe 25 august 1596 se amintește că satul se afla așezat în districtul Caransebeș, sub numele de Orhsagh și aparținea lui Ștefan Josika, care le-o dăruia fraților săi Nicolae Francisc, Gheorghe, Ladislau și Farcaș (Idem, *Krassö*, IV, p. 184). Dieta din Ardeal declara în 1650 satul ca fiind domeniu al fiscului (*Ibidem*, p. 387).

PERLÖ – așezare dispărută aflată pe lângă Jdioara. Regele Vladislav în 6 august 1440 dăruia familiei Măcicaș, satele Măcicaș, Tincova, Perlö etc. (Idem, *Krassö*, III, p. 373). Nobilimea districtului Caransebeș certifica pe 30 martie 1447 faptul că o treime din sat aparținea lui Șerban, Ladislau și Dumitru din familia Măcicaș (*Ibidem*, p. 390) și tot de acest lucru depunea mărturie aceeași nobilime pe 2 iulie 1456 (*Ibidem*, p. 402). Iacob Măcicaș, căpitan al cetății Jdioara în jurul anului 1470 dădea în zălog printre altele, pentru suma de 300 de forinți, lui Emeric Măcicaș, satele Perlö, Măcicaș și Tincova (*Ibidem*, p. 420). Elisabeta, văduva voievodului Ardealului Ioan Pongratz, într-o scrisoare din 20 octombrie 1478 adresată judecătorului și locuitorilor din Varalya din cetatea Diod, îi atenționa de faptul că nu au ținut seama că satul lor se afla între cetatea Jdioara și satul Perlö din districtul Lugoș, aflându-se în posesia nobilului Iacob Măcicaș. Acest lucru era confirmat și de nobilimea lugojană, iar Elisabeta Pongratz cerea locuitorilor din Varalya să-i apere și pe cei din Perlö (*Ibidem*, p. 444).

SĂLHA – așezare aflată la nord-vest de Lugoș, de-a lungul râului Timiș, lângă Coștei. În 12 decembrie 1479 Matia dăruiește lui Francisc Haraszti, ban de Severin, în districtul Lugoș și comitatul Timiș satele Zela (sau Sălha), Biniș și Hezeriș etc. (Idem, *Krassö*, III, p. 453). Tot același rege pe 5 august 1488 îi dădea acordul ca Francisc Haraszti, fratele său Grigore și fiul acestuia Emeric să fie împroprietăriți cu castelul Zehla (*Ibidem*, p. 463). Vladislav al II-lea pe 15 august 1504 poruncește capitlului din Arad să elibereze un nou act de proprietate lui Francisc Haraszti pentru satele Serked, Kolduest, Buchynfalwa, Zehla, Benedekest și Hezeriș, pentru că documentul anterior a fost pierdut (*Ibidem*, p. 479). Pe 16 octombrie 1510 Francisc Haraszti, comite de Arad dăruia fiicelor sale Ana și Ecaterina satele Kuldofalva, Kulboest, Bankfalva și Balinț (*Ibidem*, p. 487). În anul 1650 satul este declarat domeniu al fiscului (Idem, *Krassö*, IV, p. 387).

SERKED – așezare dispărută, situată probabil la nord-est de Lugoș, în apropierea localităților Sărăzani și Pogănești. În 1452 este amintit Petru Fodor de Serked ca martor când regele Albert dăruiește unor nobili cetatea Dranko (Idem, *Krassö*, II/2, p. 156). În 1469 regele Matia îl împroprietărește pe Gheorghe de Serkerch cu satele Karlyafalva și Thewfalu din comitatul Timiș (*Ibidem*). Zece ani mai târziu, același rege acorda la 12 decembrie lui Francisc Haraszti, ban de Severin, așezările Serked, Kolduest, Budinț, Zeka, Benedekest, Hezeriș și cele două Binișuri (Idem, *Krassö*, III, p. 453). Satul a cunoscut mai multe denumiri, el fiind amintit ca *possessio*, iar din 1488 ca *predium*. Pe 30 mai 1560 se judecă Ioan Păstoi și Ioan Forgaci pentru jumătate din satul Serked, care a aparținut familiei Haraszti (Idem, *Krassö*, IV, p. 79). Un document din 6 februarie 1570 amintește că satul nu mai exista, aici aflându-se pământ arabil (*Ibidem*, p. 89), iar în 1650 este menționat ca *predium Serge*, dar ca domeniu al fiscului (*Ibidem*, p. 347).

SIDIMIRPATAK – așezare dispărută, aflată pe lângă Jdioara. În 6 iunie 1464 regele Matia dăruiește satele Perlö și Sidimirpatak lui Iacob Măcicaș și Tămaș Perleu (Idem, *Krassö*, III, p. 411). Localitățile Zydimir și Nădrag sunt cedate pe 5 iulie 1548 comitelui de Timiș, Petru Petrovici de către regina Isabela (Idem, *Krassö*, IV, p. 44). Acestea au fost înainte moșiile lui Francisc Haraszti și Francisc Csorba, dar de la primul au luat-o pentru batere ilegală de monedă, iar al doilea a murit fără urmași. Sigismund Bathory în 30 martie 1590 dăruiește satul Sidomerfalwa care aparținea Jdioarei lui Ștefan Josika (*Ibidem*, p. 142). Împotriva acestei puneri în posesie au ridicat obiecții Ioan Duma, Nicolae Toth și Gașpar în numele lui Ștefan Duma și Farcaș Măcicaș. Pe 3 mai 1590 între Ioan Duma și Ștefan Josika s-a încheiat o înțelegere potrivit căruia ultimul rămânea în posesia Sidimirpatacului, iar el îl lăsa pe Ioan Duma să exploateze pădurile care aparțineau Jdioarei (*Ibidem*, p. 153).

SZEMPEZÖ – așezare dispărută aflată pe lângă Nevrincea ori Jurești. Deja în 1440 este amintit Petru Dobrotă ca proprietar peste satul Zymmezew (Idem, *Krassö*, II/2, p. 219). Acesta în

1452 dovedește că regele Albert a dăruit cetatea Dranko familie Csorna (Idem, *Krassö*, III, p. 392). Din cauza faptului că Ioan Dobrotă a murit fără urmași, regele Matia dăruiește satul fiului voievodului din Ardeal Ioan Pongratz (Idem, *Krassö*, II/2, p. 220).

TINCOVA – așezare dispărută, menționată în actul din 1441, alături de Ruginosu, Toplița și Leordiș, printre stăpânirile nobililor din Măciș. A fost identificată, de obicei, cu actuala așezare Tincova situată la poalele dealurilor ce se întind de la Munții Retezat și se termină pe valea Timișului, între Caransebeș și Lugoj, în apropiere de localitatea Sacu. Regele Sigismund în 1429 dăruiește noi domenii familiei Măciș, dar cu această ocazie Tincova nu este amintită. Pe 30 martie 1447 nobilimea districtului Caransebeș dovedește că Șerban Măciș, Dumitru și Ladislau dețin o treime din moșia Tincova și doar dintr-o eroare ei au fost uitați să fie menționați de rege (Idem, *Krassö*, III, p. 390). Regele Matia dăruiește la 6 iunie 1464 Tincova lui Iacob Măciș și Tămaș Perleu (*Ibidem*, p. 411). Satul aparținea acum districtului Lugoj cu toate că un document din 1456 amintește că aparținea de Caransebeș. În jurul anului 1470, Iacob Măciș, căpitan al Jdioarei zălogește pentru suma de 300 de forinți satele Măciș, Tincova, Ruginosu, Toplița, Leordiș etc. (*Ibidem*, p. 420). De acum încolo toate documentele care amintesc de această localitate, menționează că satul aparținea de districtul Caransebeș, fapt ce ne face să credem că doar dintr-o greșală el este menționat în 1464 că ar fi fost așezat în districtul Lugoj.

TOPȘA – așezare dispărută, aflată probabil în hotarul orașului Lugoj. Capitlul din Arad dovedește că Pavel Topșa de Topșafalva deține jumătate din satul Topșafalva din districtul Lugoj, iar cealaltă jumătate aparține lui Valentin și Nicolae Sarga. Pavel Topșa a intentat un proces la Curia regală, pe motiv că el trebuie să facă față la toate treburile moșiei. Cele două părți vor ajunge la o înțelegere din moment ce pe 12 octombrie 1487 în fața capitlului din Arad, Pavel Topșa a declarat că cei doi i-au restituit și plătit în întregime toate cheltuielile care au căzut în seama lor (Idem, *Krassö*, III, p. 253; C. Feneșan, *Documente medievale bănățene*, Timișoara, 1981, p. 48-49).

DES ASPECTS SOCIAUX – POLITIQUES DU DISTRICT LUGOJ JUSQU'AU XVIIème SIÈCLE

Résumé

Le problème des districts de Banat a intéressé depuis le XVIIIème siècle l'historiographie roumaine, cette thème étant en étroite liaison avec l'évolution des instituts féodaux des pays roumains. Les documents de ces temps-là nous donnent peu d'informations sur Lugoj, le mentionnant à côté d'autres régions voisines.

La première attestation documentaire de Lugoj date depuis 1369 et le territoire qui était sous sa juridiction servait pour la protection du sud de l'Hongrie contre les attaques des Turcs. L'autonomie du district Lugoj a été violé plusieurs fois par la principauté de Transylvanie, pourtant grâce aux privilèges accordés aux roumains en 1457 ceux-ci avaient en plusieurs avantages que d'autres régions.

Au moment de la constitution du pachalik turc de Timișoara en 1552, les seuls districts-Lugoj et Caransebeș-sont devenus de plus en plus exposés aux attaques des Turcs. Ainsi dans l'annexé 1658 le haut dignitaire Acațiu Barcsay a cédé aux Turcs cette région en échange de sa fonction du prince de Transylvanie.